

ELS PRIMERS CASOS A LA PROVÍNCIA

“La permanencia del cólera en algunas provincias de la Península, y en lo más crudo del invierno, da motivo a sospechar que en cuanto llegue a cierta altura el calor atmosférico, volverá a ejercer sus estragos en otras provincias (...).” Així inicia el doctor Rossend Pi i Puig el seu treball sobre l'epidèmia de còlera de 1885 a l'Escala, que es va publicar l'any següent. Per tant, tots aquests antecedents (el còlera del 1884, les disputes a la premsa sobre el còlera-no còlera i sobre la vacuna Ferrán, el paper del govern en tot aquest procés i la gran quantitat d'ordres i disposicions de caire sanitari que arribaven a l'ajuntament a través de circulars i a través del BOP van fer que existís una profunda preocupació en l'ajuntament i en la població en general, que Rossend Pi verbalitzava en les primeres frases d'introducció que citades a l'inici d'aquest paràgraf. No obstant això, el cert era que, tot i que encara no s'havia produït cap cas a la província de Girona, el sentiment que hi havia entre els responsables sanitaris locals i provincials era que, tard o d'hora, el còlera arribaria a les comarques gironines. Es lluitava, a nivell provincial, per minimitzar-ne la força i, a nivell local, per impedir-ne l'entrada a cada població. D'aquesta manera, en el ple del 12 de juliol de 1885 es dona compliment al que s'havia ordenat en la circular de sanitat número 2287 amb la publicació de *“(...) un bando recordando a estos vecinos el más exacto cumplimiento a lo que a las ordenanzas municipales se prescribe sobre limpieza pública. (...)”* ⁸; també es creava una comissió de l'ajuntament que, juntament amb una comissió de la Junta Local de Sanitat, fes inspeccions a l'escorxador de la vila per tal que es respectessin les ordres dictades sobre higiene que afectaven l'escorxador; també es demanava que es reunís la Junta Local de Sanitat per tal de triar un local *“(...) fuera de poblado, para someter a rigurosa inspección facultativa, por el tiempo que los médicos designen, a las personas que lleguen a esta localidad de puntos en que la existencia del cólera ha sido declarada oficialmente, y las procedentes de zonas sospechosas, aunque no haya recaído la citada declaración. (...)”* ⁹ També s'instava a prevenir a tothom qui allotgés un foraster a casa seva, de la necessitat de comunicar aquest fet a les autoritats locals. També, en aquest mateix ple, es discutia sobre si calia suspendre els exàmens generals de les escoles públiques, els quals ja estaven programats, per la situació tan calorosa que es vivia, així com també suspendre les classes de tarda. Finalment, es va decidir que els exàmens es farien el dia 16 de juliol a l'escola de nens i el 19 de juliol a l'escola de nenes en un horari entre les 7 i les 10 del matí, i s'instava a suspendre les classes de tarda fins a nova ordre. Evidentment, a més de la forta calor, el que es tenia molt en compte era la recomanació de la circular número 228 (de la qual s'ha parlat anteriorment) d'evitar l'acumulació de persones en locals que no estiguessin ben sanejats i ventilats.

En el ple del 19 de juliol es va donar fe que s'havien fet els exàmens generals a les escoles de nens i a les escoles de nenes i que les notícies que es rebien referents *“(...) al cólera morbo asiático son poco tranquilizadoras”* ¹⁰.

Quan en el ple del 19 de juliol es deia que les notícies referents al còlera eren poc tranquilitzadores era perquè des de feia uns dies es sospitava que el còlera havia atacat la veïna població de Torroella de Montgrí. Rossend Pi va tenir confirmació que els casos que s'estaven produint a Torroella eren clarament còlera el dia 20 de juliol, quan el seu amic i també metge Casimir Valentí i Artigas, que exercia a Torroella de Montgrí, li comunicava aquesta circumstància ¹¹. Finalment, el còlera és confirmat i declarat oficialment a Torroella de Montgrí el dia 24 de juliol de 1885. El primer cas, del que posteriorment es va saber que era còlera, va ser el dia 7 de juliol i l'epidèmia a Torroella de Montgrí s'allargà fins el 22 d'agost ¹².

EL CÒLERA ARRIBA A L'ESCALA

Mentrestant a l'Escala, el 23 de juliol l'alcalde, Pere Ramos i Donjó, va convocar el ple de l'Ajuntament en sessió extraordinària per prendre les mesures sanitàries per evitar que el còlera que atacava Torroella de Montgrí i l'Estartit arribés a l'Escala. Es van prendre les següents mesures: *“Primero: Acordonar la villa, para impedir la entrada a todo individuo y efectos que procedentes de dichos puntos y en general de todo aquel que se sepa esté infectado (...) Segundo: Acordar destinar como lazareto o edificio destinado a observación de viajeros el edificio conocido por ‘Convento’ (...) y tercero: Hacer fuegos en los sitios públicos de sustancias que purifiquen la atmósfera, costeando de fondos municipales todos los gastos que ocasione el llevar a estos acuerdos (...)”* ¹³. Aquestes mesures que s'establien quan encara no s'havia donat cap cas de còlera a l'Escala seguien la circular de sanitat número 228 publicada al BOP número 102 de 25 d'agost de l'any 1884 amb una important excepció: en cap instrucció rebuda es parlava d'acordonar la vila. Aquesta mesura era molt controvertida a l'època. Era una mesura clàssica que les autoritats locals s'afanyaven a prendre per atacar les epidèmies que s'havien donat fins aquell moment al llarg del segle XIX i que en un context com el d'aleshores (una població que encara no havia tingut cap cas de còlera però se sentia assetjada per una epidèmia que ja atacava a poblacions veïnes) era una mesura molt popular perquè era la primera que demanava la població. Aquesta resolució, però, era fortament contestada per l'opinió mèdica més avançada, ja que considerava que era ineficaç sanitàriament i, a més, provocava que s'aturés el comerç i, per tant, a més dels problemes que ocasionava a la gent que vivia d'aquesta activitat econòmica, feia que, en cas d'una situació epidèmica que s'allargués en el temps, provoqués una situació contraproductiva si les principals mercaderies (menjar, medicines, etc.) s'anaven acabant. L'edifici que es va destinar com a hospital de colèrics se suposa que era l'antic convent dels servites d'Empúries. Reunia la principal condició per exercir com a llazaret, que era ésser un edifici situat a fora vila.

Aquell mateix dia 23, el doctor Pi fou cridat a atendre un majordom d'un masia situada a uns dos quilòmetres de l'Escala, *“(...) a quién encontré con diarrea profusa, vómitos, calambres, pequeñez del pulso, hundimiento de las facciones, enfriamiento de la piel y voz algo afónica. Supe por su familia que tres días antes había estado en Torroella (...)”* ¹⁴. El 25 de juliol el doctor Pi va atendre a Pere Juli i Andreu de 58 anys i veí de l'Escala, a qui descriu així: *“(...) de pobre constitución, ocupábase en recoger estiércol de los prados inmediatos a la referida casa de campo; y sin haber tenido comunicación directa ni indirecta con el enfermo, ni haber bebido agua de los canalitos de riego que, como procedente del Ter, hubiera podido descifrar el enigma de la importación; es decir, sin que hubiera una causa manifiesta que hubiese podido explicar el contagio, contrajo la enfermedad, siendo el primer caso que se observó en la población (...)”* ¹⁵ El doctor Pi considerà que aquest fou el primer cas a l'Escala. L'anàlisi que en va fer és que va contraure la malaltia per infecció de l'atmosfera. Va descriure els símptomes i el decurs de l'atac epidèmic de la següent manera: *“(...) Le encontré con diarrea, de aspecto bilioso, pero sin calentura, sin vómitos, sin calambres, sin ninguno de los desórdenes característicos de la invasión colérica. Al anochecer del mismo día, parecióme que la postración ocasionada por la diarrea pasaba los límites de lo que acostumbra verse en la diarrea biliosa o catarral; y como el enfermo de la casa de campo se hallaba en cama aún, y había presentado síntomas por demás sospechosos, por vía de precaución le prescribí una poción fuertemente*